

Lähestymistapoja nuorisotyön etiikkaan – katsaus kirjallisuuteen

Tomi Kiilakoski. Taustapaperi nuorisotyön eettisiä ohjeistuksia suunnittelevan työryhmän kesäkuun kokoukseen.

Lähtölaukauksia:

1. Ammattietiikka kuvaa tietyn ammattikunnan itseymmärrystä. Se on tapa, jollaiseksi ammattikunta mieltää jäsentensä hyvän toiminnan. Mutta mikä sen suhde on yksittäiseen työntekijään? Missä määrin ammattietiikka on kuvaus ryhmän toiminnasta, missä määrin sen pitää ottaa kantaa siihen, millaiseksi tätä ammattietiikkaa noudattavat ihmiset toimivat ja miten tämä liittyy heidän omaan näkemykseensä itsestään, päämääristään ja hyvästä elämästään. (Hyvä elämä ei tietenkään ole kaikkien jakama etiikan päämäärä, mutta on vaikutusvaltaisen aristotelisen tradition perustava tapa asettaa kysymys etiikasta.) Filosofisista lähtökohdista, joiden mukaan etiikkaa ei voida tarkastella irrallaan kysymyksestä hyvästä elämästä, myös ammattietiikalle asettuu vaatimus lähestyä kysymystä kysymällä, miten se kohtaa harjoittajansa käsitykset hyvästä elämästä.

“Professional ethics, if it is not to be reduced to mere moral professionalism, must include the question of the place of the practice in the practitioner’s own quest to lead a good life.” (Higgins 2010, 233. *Journal of Philosophy of Education*, Vol. 44, No. 2-3, 2010.)

Nuorisotyön ammattietiikkaan sovellettuna kysymys on siis siitä, miten hyvä nuorisotyö kiinnittyy kysymykseen nuorisotyöntekijästä ja hänen käsityksestään hyvästä elämästä. Miten työ auttaa työntekijää kehittymään ihmisenä? Tämä taas kiinnittyy työntekijän kysymykseen itsestä: kuka olen ja millä tavalla minun pitäisi käyttäytyä? – Se korostaa, että yksilön eettinen tietoisuus on myös ohittamaton elementti ammattietiikkaa.

2. Higgins viittaa edellisessä sitaatissaan väheksyvästi *pelkästään* moraaliseen professionalismiin. Mitä tämä sitten on? Kysymystä voidaan lähestyä erottelemalla 1) vanhoista professioista (kuten lääkärit, juristit, papisto) 2) uudet professiot (kuten insinöörit) ja 3) marginaaliset professiot (kuten farmaseutit). Nuorisotyö halunnee ryhmään kaksi ja on korkeintaan ryhmässä kolme, ellei sitten ole ennemminkin semi-professio eli muka-professio. Ryhmien kaksi ja kolme osalta keskeisenä pyrkimyksenä on:

” First, people begin to work full time at a specific set of tasks that will form the new occupation’s core jurisdiction. Second, those in the occupation establish a university-affiliated training program, and some incumbents undertake the responsibility for training new generations of practitioners. Third, practitioners and teachers combine to form a professional association that identifies the occupation’s core tasks and makes claims regarding skill jurisdiction. Fourth, occupational incumbents seek to protect their jurisdictional claims by political means. Professionals lobby for legal protection, in the form of licensing and certification requirements, to generate labor market shelters that ensure their monopoly of skills. **Finally, incumbents develop a formal code of ethics that embodies rules to protect clients, eliminate the unqualified, and spell out the occupation’s service ideal.** (Roos, 1992, p. 1553 [lihavointi lisätty. TK.]”

Professionalismi etiikassa merkitsee siis halua kytkeä oma toiminta tarkoin säädelyihin koodistoihin, jotka ulottuvat koulutuksesta, tietovaateista, omista ammattikäytännöistä tarkkaan säätelyyn siitä, kuka työtä saa tehdä. Professio myös säätää oman ammattietiikkansa. 'Pelkkä professionalismi' liittyy siis pelkästään ammattikunnan etujen ajaamiseen eikä lähesty kysymystä, miten ammattietiikassa voitaisiin kohdata hyvän elämän kysymys – nuorisotyössä kysymys on työtä tekevien hyvästä elämästä, mutta toki myös nuorten ja heidän elämänpiiriensä mahdollisuudesta elää hyvä elämä.

3. Ammattietiikka perustuu sille, mitä jo on. Se kuvaa hyviä toimintoja ja käytänteitä, jotka ovat jo keskeisesti mukana ammattikunnan toiminnasta ja ehkä rajaa pois joitakin joidenkin työntekijöiden harjoittamia käytänteitä, mitä ammattikunnan enemmistö pitää epäeettisenä. Luodessaan koodiston (ja ehkä puhutelllessaan hyvän elämän kysymyksiä) se myös luo ongelman, miten koodisto itse asiassa mallintaa käyttäytymistä. Liian yksityiskohtainen koodisto rajaa liikaa, ja liian ylimalkaisesta ei ole hyötyä.

Yksi keskeinen kysymys lienee silti, miten ammatillinen koodisto auttaa ihmisiä suhtautumaan uusissa tilanteissa. Stanley Cavell on korostanut sitä, että eettinen toiminta on samaan aikaan sitoutumista maailmaan ja halua muuttaa sitä - yhtä aikaa maailman hyväksymistä ja pyrkimystä tehdä siitä parempi. Cavellin mukaan etiikka voi lähteä siitä, mitä on, ja samaan aikaan pitää sisällään ajatuksen, että tätä voidaan parantaa.

”Ihmisen ristiriitaa maailman kanssa ei tarvitse sovittaa, eikä myöskään asettaa sitä kyynisesti sivuun sovittamattomana. Se on tila, jossa voi sekä haluta sen muuttuvan – tai jopa muuttaa sitä.” Stanley Cavell, *Cities of Words. Pedagogical Letters on the Register of Moral Life*. 2004.

Ammattietiikkaan sovellettuna tämä yksilökeskeinen näkökulma heittää haasteen, miten ammattieettinen ohjeistus auttaa ihmisiä kehittymään eettisesti korkeatasoisiksi toimijoiksi. Tässäkin ehkä palaudutaan ryhmän ja yksilön ongelmietiikkaan.

Englanninkielistä kirjallisuutta nuorisotyön etiikasta

Jonathan Roberts: Youth Work Ethics. 2009.

Lähtökohta: “Good ethical decision making and explanation in youth work needs to be sufficiently practical and allow for complexity we have already identified.” s. 9.

Käsittelee: suhdetta nuoriin ('kuuntelu', 'liittyminen', 'tasapuolisuus', 'osallisuus', 'nuorten eettisen tajuun kehittäminen), suhdetta rahoittajiin, suhdetta hallintoon, suhdetta tutkimukseen.

Korostaa seuraavia peruslähtökohtia ja pitää niitä nuorisotyön etiikan peruspilareina:

1. Ystävyys – hyödytä ystävääsi äläkä omaa mielihyvääsi tai voitontavoitteluasi [nuorta lähestytään ystävänä, ei pelkkänä toiminnan kohteena - TK]
2. Yhtenevyys – lähesty elämää kokonaisuutena, ole rehellinen ja johdonmukainen.
3. Välittäminen – reagoi muiden ihmisten tarpeisiin ja haavoittuvuuteen
4. Tulostavasti – selosta muille, mitä olet tekemässä
5. Liittyminen – käytä aikaa muiden kanssa
6. Tasapuolisuus – anna jokaisella sama kunnioitus

7. Kuuntelu – kiinnitä huomioita ihmisiin
8. Ylitä diskriminointi – kiinnitä huomiota epäoikeudenmukaisuuteen ja ennakkoluuloihin
9. Reiluus ja oikeus – puolusta oikeuksia.
10. Laita nuoret etusijalle – organisaation tai työntekijän edelle.
11. Arvosta erilaisuutta – löydä ihmiselämän kirjo.
12. Älä käytä valtaa väärin – ei helppoja temppuja, muista asemasi.
13. Nuoret tekevät valintoja – anna heidän todella valita.
14. Kasvatus – paras tapa saada aikaan muutos.
15. Turvallisuus – älä aiheuta harmia.
16. Paranna ryhmiä – kuten yksilöt, myös ryhmät tarvitsevat tukea.
17. Helpota ihmisten osallistumismahdollisuuksia – opimme kaikki ja uusien ihmisten tapaaminen voi olla osa oppimista
18. Kerro totuus ja tarkista faktat.

Howard Sercombe: Youth Work Ethics. 2009.

Lähtökohta: “Like other professions, youth work is grounded in its core ethical commitment, its public pledge to its client group. It is not that youth work *has* an ethics; rather, that youth work *is* an ethics. It is a practice of promoting justice, wholeness, and if you will allow the somewhat old-fashioned language, individual and collective virtue: better people in a better world.” s.14.

Korostaa: etiikan keskeisyyttä nuorisotyölle, pitää tärkeänä nimenomaan suhdetta nuoreen, näkee eettisen koodiston keskeisenä tekijänä nuorisotyölle, mutta on sitä mieltä, että koodiston pitäisi olla *elävä dokumentti, jota uudistetaan jatkuvasti ja joka voi olla kompassi, autenttisen nuorisotyön tuki.*

Nostaa esiin: rahoituksen (rahoittajan vs. nuorten tarpeet), moniammatillisen yhteistyön, luottamuksellisen tiedon ja sen käsittelyn, nuoret ja seksin, riskinhallinnan, duaalisuhteen (nuorisotyöntekijä on sekä ystävä että viranomainen – miten tämä painotetaan), valta-aseman, osallistavan otteen, korruption, tasa-arvon. Näkee nuorisotyön etiikan olevan paitsi ammattikunnan itseilmaus, joka pohjaa asiakassuhteen määrittelyyn, myös elävän dokumentin, jonka kanssa käytännön työntekijä voi keskustella.

Sarah Banks (toim.) Ethical Issues in Youth Work. 2010.

Lähtökohta: ‘Youth work is deeply contextualised and abstract ethical debates about rights and responsibilities ... would distort the nature of youth work, which is about particular people living in specific places under distinctive political regimes. The aim of this book is to provide material for ethical reflection and debate.’ xiii.

Käsitellyt teemat: nuorisopolitiikka, moniammatillinen yhteistyö, rahoitus, profession status, nuorisotyöntekijän eettinen kehittyminen ammatissaan, kontrollointi, uskon merkitys nuorisotyössä, mustien nuorten kanssa tehtävä työ, luottamus, tutkimus ja aktivismi.

Työstää kysymystä nuorisotyön etiikasta brittiläisessä ympäristössä, jossa rahoitus on kytkeytyvä vahvasti mitattaviin tuloksiin. Yrittää argumentoida, että nuorisotyötä ei voida mitata yksiselitteisesti ja korostaa hankalasti mitattavien asioiden merkitystä nuorisotyölle. Näkee

nuorisotyön etiikan koostuvan useista erilaisista eettisistä ongelmista, joita nuorisotyö ratkoo jo nyt. Ei ota tavoitteekseen eettistä koodistoa, vaan pikemminkin eettisen pohdinnan.

Miten eteenpäin: askelmerkkejä suomalaiseen pohdintaan

Kirjojen pohjalta voidaan nostaa esiin ainakin seuraavat teemat.

1. Nuorisotyön etiikan pohtiminen on samalla nuorisotyön reflektiota, joka lähtee liikkeelle nuorisotyön peruspilareita (vapaaehtoinen osallistuminen, nuorisolähtöisyys, halu edistää nuorten kansalaisuutta, kasvatuksellinen työote, luottamuksellisuus, turvallinen aikuisuus) erittelemällä.
2. Nuorisotyö saa eri merkityksiä eri paikoissa ja eri organisaatioiden tekemänä. Näin ollen nuorisotyön eettinen ohjeistus Suomessa on myös kannanotto suomalaisesta nuorisotyöstä.
3. Eettinen ohjeistus tasapainoilee liiallisen löysyyden ja liiallisen tiukkuuden välillä. Olisi löydettävä kompromissi, jonka seurauksena ohjeistus ei olisi ainakaan liian tiukka ja työntekijän toimivaltaa kaventava, mutta silti ohjaava ja tuen antava.
4. Kysymys hyvästä elämästä jää referoiduissa kirjoissa ohueksi käsitellyksi – olettamuksena on, että nuorisotyön seurauksena sekä työntekijän että nuorten asema paranee, mutta tätä ei ekplisiittisesti käsitellä hyvän elämän kysymyksenä.
5. Kirjat eivät kovinkaan laajasti käsittele kysymystä, missä määrin nuorisotyön etiikan pitäisi olla kannanotto nuorista *yksilöinä* ja nuorista *ryhmien jäseninä*. Tätä voi pitää vähän omituisenakin, ottaen huomioon sen, että nuorisotyö on ainakin Suomessa ollut perinteisesti ryhmämuotoista toimintaa.